

У разову СВР ДФ 35.052.078
при Національному університеті
«Львівська політехніка»

ВІДГУК

офіційного опонента доктора мистецтвознавства, доцента

Яковець Інни Олександрівни

на дисертаційну роботу **Самер Хамді Ареф Аль Равашдех** на тему

«Дизайн візуальних комунікацій об'єктів культурної і природної спадщини Йорданії», представлену до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 17.00.07 – «Дизайн»

Представлена до захисту дисертація Самер Хамді Ареф Аль Равашдех присвячена актуальній проблемі — формуванню сучасного культурного ландшафту Йорданії засобами дизайну у контексті зростаючого на світовій арені впливу арабської культури, що відкриває нові можливості до міжкультурного діалогу та актуалізує проблему розуміння розвитку національних культур країн Азії.

Дисертація складається з анотацій, змісту, вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Обсяг дисертації становить 299 сторінок, з них 180 сторінок основного тексту, 78 сторінок ілюстративного матеріалу (додатки А — рисунки до розділів; додатки Б — ілюстрації до розділів), список використаних джерел з 294 найменувань на 25 сторінках.

Культура ХХ — початку ХХІ століття демонструє яскраву тенденцію до інтенсивного розвитку та домінування візуальної інформації у порівнянні з іншими формами. Значну частину всієї візуальної культури становлять візуальні комунікації, які призначені організувати простір життєдіяльності людини з позицій естетики, зручності, безпеки.

Візуальні комунікації є сферою знань, що присвячена передачі візуальних повідомлень, а також взаємодії за допомогою візуальних повідомлень. Візуальні комунікації, безумовно, є більш дієвими, ніж вербальні,

Отже, **актуальність** представленої роботи «Дизайн візуальних комунікацій об'єктів культурної і природної спадщини Йорданії», що окреслює перспективи розвитку Йорданії у контексті міжкультурного діалогу та іміджетворення і підвищення туристичної привабливості країни на основі визначення принципів формування дизайну візуальних комунікацій об'єктів її культурної та природної спадщини не викликає сумнівів.

У дослідженні **уперше** комплексно досліджено дизайн візуальних комунікацій об'єктів культурної та природної спадщини Йорданії; сформульовано комплекс чинників, що впливають на формування дизайну візуальних комунікацій в Йорданії; визначено принципи формування дизайну візуальних комунікацій об'єктів культурної та природної спадщини Йорданії; сформульовано перспективи розвитку дизайну візуальних комунікацій об'єктів культурної та природної спадщини Йорданії.

Методика даного дослідження сформована на базі методологічних основ сучасної науки. Дослідження ґрунтується на використанні історичного, системного, культурологічного підходів. Основним у проведенні роботи є загальнофілософський діалектичний метод. Для розв'язання поставлених завдань у роботі використано як загальнонаукові (емпіричні та теоретичні), так і спеціальні методи дослідження, властиві для мистецтвознавства. Загальнонаукові методи були розділені на такі групи: методи емпіричного дослідження (спостереження, опис, фотофіксація) та методи теоретичного дослідження (аналізу і синтезу зібраного матеріалу, індукція і дедукція, діахронічний і синхронічний, порівняння, класифікацій, графічного моделювання, узагальнення). До спеціальних методів були залучені методи морфологічного, композиційного, художньо-образного, конструктивно-технічного та ергономічного аналізу.

Завдання дослідження логічно та послідовно розв'язано у чотирьох розділах, вирішуючи наукову проблему комплексного підходу до визначення принципів формування дизайну візуальних комунікацій об'єктів культурної та природної спадщини Йорданії та окреслення перспектив її розвитку.

За своєю *структурою* дисертаційна робота «Дизайн візуальних комунікацій об'єктів культурної і природної спадщини Йорданії» укладається у чітку послідовну форму, де у початкових розділах ґрунтовно аналізується джерельна база та взаємовплив глобалізаційних та локальних тенденцій у сучасній практиці дизайну в Йорданії: історична обумовленість культурно-мистецької самобутності у формуванні дизайну в Йорданії, глобалізаційні тенденції у сучасній дизайнерській діяльності та сучасний стан розвитку графічного дизайну в Йорданії, а в другій частині роботи визначаються складові дизайну візуальних комунікацій об'єктів культурної та природної спадщини Йорданії: візуальні комунікації в підсистемі предметно-просторового середовища, візуальні комунікації в підсистемі друкованого середовища, візуальні комунікації в підсистемі цифрового середовища та надається порівняльна характеристика і перспективи розвитку візуальної комунікації культурних та природних комплексів Йорданії у світовому контексті.

На основі опрацьованого матеріалу дисертантом у дослідженні була проведена систематизація об'єктів культурної та природної спадщини Йорданії. Так, об'єкти культурної спадщини були поділені на об'єкти античної спадщини, християнської сакральної спадщини, християнської міліарної спадщини, ісламської спадщини. Об'єкти природної спадщини були поділені на пустелі та водні. Аналіз систем візуальної ідентифікації проводився згідно з цією систематизацією. Встановлено, що на сьогодні досягнуті значні успіхи у розробці дизайну візуальних комунікацій.

Виявлено, що в системі візуальних комунікацій об'єктів культурної та природної спадщини Йорданії логотип є одним з базових елементів, що дозволяє найточніше ототожнити об'єкт культурної чи природної спадщини відповідно до його історико-культурної характеристики. Основними підходами у дизайні візуальної ідентифікації об'єктів культурної та природної спадщини визначено: універсальний підхід, що тяжіє до експлуатації універсальних знаків, перевірених форм та загальновідомих образів; унікальний підхід, що демонструє різну міру експлуатації етнокультурних особливостей країни та

традиційних графічних кодів (втілених через елементи орнаментики; лінійно-примітивізоване трактування образів; образних характеристик шрифту, зокрема, арабської в'язі).

Самер Хамді Ареф Аль Равашдех встановлено, що у дизайні візуальних комунікацій *предметно-просторового середовища* накопичений як позитивний досвід, так є недоліки. До позитивних аспектів належать: значна типологічна різноманітність об'єктів культурної та природної спадщини, що дозволяє апробувати креативні підходи у дизайні; різноманітність сприяє напрацюванню оптимальних зразків; напрацюванню оригінальних способів подачі інформації. Проблемами визначено такі: нерівномірність забезпечення інформаційними системами об'єктів; відсутність єдиних підходів та стандартів формування інформаційних систем та подачі науково-допоміжного супроводу; неповна забезпеченість сучасними інформаційними системами динамічного середовища та інформаційними системами, які б надавали доступ до інформації для осіб з обмеженим фізичними можливостями (з вадами опорно-рухового апарату, слуху та зору).

У роботі розглянуто дизайн візуальних комунікацій в системі *друкованого середовища* з огляду на: особливості та активність використання елементів візуальної ідентифікації в друкованій та сувенірній продукції; визначено її дієвість/недієвість за низкою функцій; візуальні характеристики малих поліграфічних форм (подарункові та інформаційні листівки; вхідні квитки; карти; іміджеві флаєри та візитки); особливості дизайну корпоративної періодики та книжкових видань (путівники; інформаційні буклети; каталоги; 193 подарункові книжкові видання; журнали, газети або інформаційні повідомлення в періодичних виданнях); характер та упізнаваність друкованих рекламних носіїв (рекламні плакати, білборди, рекламні щити та вивіски, транзитна реклама).

З огляду на постійний розвиток технологій, в роботі підкреслено перспективність та важливість формування системи візуальних комунікацій у *цифровому середовищі*, визначення дієвих підходів для їх реалізації. На підставі аналізу вебсайтів, додатків, окремих віртуальних турів та

мультимедійних презентацій було доведено недостатнє використання можливостей цифрового середовища та запропоновано низку підходів для формування даної системи: у вебдизайні — апеляція до шрифтової та орнаментальної своєрідності, розташування елементів навігації не орієнтоване на європейські стандарти, використання пріоритетних традиційних кольорових моделей; при формуванні віртуальних реконструкцій у просторовій структурі: активне освоєння та адаптація до умов середовища можливостей відеомепінгу, формування сценарію, базованого на традиції; при формуванні мультимедійних презентацій та віртуальних онлайн турів: апеляція до етнокультурної своєрідності, використання упізнаваних національних мотивів та традиційних форм.

Вагомим досягненням дисертаційної роботи вважаємо те, що автором сформульовані основні принципи розвитку дизайну візуальних комунікацій в Йорданії: функціонально-ергономічні, естетично-художні та семантичні. До функціонально-ергономічних принципів належать принцип безпеки і мінімального втручання у пам'ятку та принцип доступності до об'єкту культурної і природної спадщини та дублювання інформаційних систем. До естетично-художніх: принцип єдності дизайну візуальних комунікацій («візуальний паттерн країни») та принцип забезпечення основних засад дизайну візуальних комунікацій. Семіотичний принцип реалізований через відповідність дизайну візуальних комунікацій об'єкту, який забезпечує ідентифікацію об'єкту культурної та природної спадщини у регіональному та міжнародному контексті.

Важливо, що на підставі визначення позитивних та проблемних тенденцій у формуванні дизайну візуальних комунікацій Йорданії автором *окреслено перспективи* його подальшого розвитку: розробка та прийняття спеціальної програми щодо дизайну візуальних комунікацій об'єктів культурної та природної спадщини на державному рівні; приведення до єдиного стилю («візуальний паттерн країни») дизайну візуальних комунікацій усіх об'єктів культурної та природної спадщини Йорданії; збалансування системи дизайну візуальних комунікацій; розвиток систем мультимедійного

дизайну на об'єктах культурної та природної спадщини Йорданії; вдосконалення системи дизайну візуальних комунікацій цифрового середовища (створення спеціальних сайтів для окремих об'єктів, наукових сайтів); формування стратегії та програми комплексного пристосування об'єктів культурної та природної спадщини для потреб осіб із фізичними можливостями; розвиток системи дизайнерської освіти, зокрема уведення у навчальні програми дисциплін, пов'язаних із вебдизайном та мультимедійним дизайном.

У рецензованій дисертації приваблює прагнення автора до чіткої структуризації матеріалу як теоретичного, так і ілюстративного: графічно представлені структура опрацьованих літературних джерел (Рис. А.1.1), складові дизайну візуальних комунікацій у логічній структурі проведення дослідження (Рис. А.1.2), форми існування дизайну у глобальному просторі людської діяльності (Рис. А.2.2), культурно-цивілізаційна модель арабської ідентичності (Рис. А.2.2а), чинники впливу культурного фактору на дизайн продукту (Рис. А.2.3), спільні риси функціонування дизайнерських структур у різних країнах (Рис. А.2.5), систематизація об'єктів культурної та природної спадщини Йорданії (Рис. А.3.2), принципи формування дизайну візуальних комунікацій (Рис. А.4.23) тощо та розроблені автором таблиці «Складові системи візуальних комунікацій» (Рис. А.2.6), «Типологія візуальних комунікацій предметно-просторового середовища об'єктів культурної та природної спадщини» (Рис. А.3.3).

Наголосимо також на цінності додатків до роботи — авторських фотографій (Рис. А.3.4 – А.3.16; А.3.23 – А.3.30), які суттєво доповнюють роботу та підсилюють її теоретичну компоненту.

Переконаливість отриманих результатів підтверджує опрацювання значного за кількістю матеріалу сучасного світового дизайнерського досвіду щодо теми дослідження.

Відзначаючи високий рівень дисертаційного дослідження, звернемо увагу на окремі **дискусійні моменти, зауваження і пропозиції:**

1. У підрозділі **«1.2. Стан наукової розробки теми та огляд інформаційних джерел»**, де здійснено аналіз загальнотеоретичних робіт сучасних вітчизняних дослідників у сфері графічного дизайну і дизайну візуальних комунікацій зокрема (стор.28-39), при достойній обізнаності з історіографії питання у поле зору автора не потрапили важливі, на наш погляд, видання: монографії експерта у сфері планування, дизайну, фінансування експлуатації дорожніх та інформаційних знаків Крейга М. Бергера **«Wayfinding: Designing and Implementing Graphic Navigational Systems»** (2009 р.), **«Путеводные знаки. Дизайн графических систем навигации»** (2005 р.) та монографія С. Прищенко **«Художньо-образна система рекламної графіки»** (2018 р.).

2. У вступі сформульовано п'ять завдань, а у висновках маємо одинадцять ґрунтовних позицій, що є неузгодженим.

3. Для наочності та зручності сприйняття представленої у дослідженні інформації (**підрозділ «2.2. Глобалізаційні тенденції у сучасній дизайнерській діяльності»**, с.86), зокрема тієї, що стосується концептуальної каліграфії (у предметно-просторовому дизайні), яка представлена двома протилежними підходами: 1. Використанням готових елементів арабської в'язі для оформлення та декорування простору без змін якості самого каліграфічного знака; 2. Розвитком та творчим переосмисленням традиційних каліграфічних елементів з метою перетворення їх з носія сталої інформації в повноцінні об'єкти дизайну без апеляції до тексту, доцільним було б проілюструвати прикладами реальних дизайн-продуктів кожний підхід відповідно.

4. У третьому розділі (**підрозділ «3.3. Візуальні комунікації в підсистемі предметно-просторового середовища»**) варто було б приділити увагу функціям знаків орієнтування відповідно до їх призначення та місця розташування.

Втім висловлені міркування мають дискусійний характер і не впливають на високу оцінку пропонованого наукового дослідження.

ВИСНОВОК. Дисертація Самер Хамді Ареф Аль Равашдех «Дизайн візуальних комунікацій об'єктів культурної і природної спадщини Йорданії», є завершеною, самостійно виконаною роботою, кваліфікаційною науковою працею, має високий науково-теоретичний рівень та новизну. Дисертація містить науково обгрунтовані результати, практично значущі положення, а також результати апробації, що є суттєвим внеском у розвиток мистецтвознавства.

Це дає підстави стверджувати, що представлена робота повністю відповідає вимогам МОН України, які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а її автор Самер Хамді Ареф Аль Равашдех заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 17.00.07 – дизайн.

Офіційний опонент, доктор
мистецтвознавства, доцент,
завідувач кафедри дизайну
Черкаського державного
технологічного університету

І. О. Яковець

Учений секретар ЧДУ
к.т.н., доцент

І. В. Миронець